

A „Kimeríthetetlen kehely”

Közép-Ázsia egyik legismertebb, történelmi emlékekben nagyon gazdag városa Szamarkand. A selyemút mentén fekvő település több mint kétezer éves múltjának viszonylag új fejezete az 1888-ban kezdődő orosz jelenlét. A forradalom után a Szovjetunió része lett, ma az önállósult Üzbegisztánhoz tartozik. A város muszlim többsége mellett mindig jelen voltak más vallások képviselői is: a zsidó közösségek különösen ősiek, a 13. századi mongol hódításig azonban még keresztény (nesztoriánus) püspök is működött itt.

1. kép

Újabb jelentős keresztény jelenléttel csak az orosz politikai befolyás megszilárdulása után számolhatunk. A historizáló stílusban épült ortodox és katolikus templomokat a szovjet időkben bezárták, kivéve egyet, az Istenszülő oltalma tiszteletére szentelt egyházat, amelyet a 20. század elején Miklós cár anyagi támogatásával emeltek (1. kép). A politikai változásokig ez volt az egyetlen működő ortodox templom egész szovjet Közép-Ázsiában.

Ebben a szerény, de nagyon otthonos templomban a hajó északi oldalához kapcsolódó bővítményben lettem figyelmes egy ikonra, amely az Istenszülőt félalakosan, kitárt, imádkozó kézzel ábrázolja, előtte az isteni Gyermekek szintén félalakban egy oltárra helyezett kehelyben jelenik meg, áldó kézzel. Az ikon erős helyi tiszteletét mutatja, hogy a keretére már számos fogadalmi vagy hálaáldozat adományoztak (2. kép). Ezt az ikon-típust az orosz hagyományban „Kimeríthetetlen kehely”-nek nevezik (Неупиваемая чаша). Tisztelete 1878-tól terjedt el, amikor egy öreg, alkoholist, katonaviselt parasztember azt az intést kapta álmában, hogy za-

rándokoljon el a Moszkvához közel fekvő Szerpuhovba, az Istenszülő templomba vezetése női monostorba, ahol keresse a „Kimeríthetetlen kehely”-nek nevezett ikont, s ha előtte imádkozik, megszabadul szenvedélyétől. Amikor odaért, hiába kereste a képet, nem találta, a monostor nővérei sem, míg valamelyiknek eszébe jutott, hogy az egyik átjáróban van egy olyan típusú ikon, amilyenről az öreg az álma alapján beszél. Amikor megtalálták és leemelték helyéről a képet, meglepődve tapasztalták, hogy a hátoldalára az a megnevezés van írva, ahogyan a zarándok illette. Az ikon tisztelete hamarosan elterjedt az alkoholizmusból szabadulni vágyók között, azonban az 1920-as évektől elhomályosult, mivel a bolsevikok bezárták a monostort, az ikont és másolatait is eltüntették. 1991-ben a szerpuhovi férfi-, majd néhány év múlva az újranyíló női monostorban is elhelyezték az ikon egy-egy újrafogalmazott másolatát, amelyek a szenvedélybetegségtől szabadulni vágyók között nagy tiszteletnek örvendenek (3. kép). Az ikon ünnepe május 5-én van.

A samarkandi templomban a modern Istenszülő-ikkonnal szemközt lévő falon egy 20. század elejéről származó Szent Bonifác-képet is elhelyeztek, amelyen a szent kezében olvasható felirat ugyancsak a részegeskedés veszélyeire int Szent Pál szavaival: „Ne részegeskedjete, mert a borral kicsapongás jár együtt...” (Ef 5,18), (4. kép). Bonifác vértanúról a nyugati kereszténység május 14-én, a bizánci kalendárium azonban december 19-én emlékezik meg. Legendája szerint Rómából származott, ahol sáfárként bűnös viszonyt folytatott úrnőjével, Aglaisszel. Bűnös életmódjuktól szabadulni akarva, szerettek volna a vértanúk ereklyéiből szerezni, ezért az úrnő Bonifácot két másik szolgálval keletre küldte. Ők egészen a kis-ázsiai Tarsuzig hajóztak, ahol Bonifác a stadionban hamarosan szemtanúja lett a keresztények kivégzésének. Anyira megrendült, hogy kitartásra biztatta őket, sőt magát is kereszténynek vallotta, így hamarosan osztozott azok sorában. Másnap társai már az ő testét tudták ereklyeként Rómába vinni, ahol azokat ma is az Aventinuson álló, róla és Szent Elekről nevezett bazilikában tisztelik. Bonifác nyugati legendájában azt olvassuk, hogy amikor

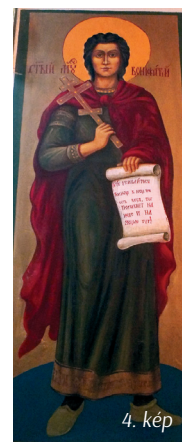
2. kép

„szolgatársai őt keresvén, körbejártak mindenütt (ti. Tarsuszban), és hogy nem találták, mondogatták egymásnak: »Vagy paráználkodik, vagy egy kocsmában lakomázik.« Míg egymás között így beszélgettek, éppen szembetaláltak egy börtönőrrel. Megkérdezték: »Láttál-e egy idegen, római férfit?« Ő válaszolt: »Tegnap egy idegen férfit fejeztek le a stadionban.« Tovább kérdezték: »Hogyan nézett ki?« És leírták: »Tagbaszakadt és erős, sűrű hajú ember volt, skarlátszínű köpönyegben.« Ő erre azt mondta: »Akit kerestek, tegnap halt nálunk vértanúhalált.« Ám azok: »Az az ember, akit keresünk, parázna és részeges.« Mire amaz: »Gyertek, nézzétek meg.« Megmutatta nekik a boldogságos vértanú testét és drága fejét, és mondták a társak: »Ő az, akit keresünk (...).«” (Legenda Aurea, Sarbak Gábor fordítása) Történt mindez 290-ben.

Bonifác minden bizonnyal a legendájában olvasható minősítés okán, amely az életrajz sláv verzióiban is megvan, vált a szenvedélyektől szabadulni vágyók patrónusává. Ünnepe a Julián-naptárt követő egyházakban éppen január 1-jére, a polgári újévre esik, így aztán mértéktartásra intő jellé vált erre a tobzódásra csábító éjszakán. Üzbegisztánban ráadásul (még) megengedett az alkoholfogyasztás is, ami nagy kísértés a kisebbségnek számító keresztény közösség tagjai számára.

3. kép

4. kép